

za dobro, kar ti Bog dá, ter se veselja ne prevzemi, pa tudi preveliki žalosti ne vdaj in bodi zadovoljnega srca, ker Bog za vse skrbi, in kar stori, vse prav naredi.“

V krajših in daljših dvogovorih kmetjskih ljudi podaja Slomšek veliko najpotrebnejših naukov iz vzgoje. Najprvo priporočuje starisem šibo rekoč: „Stariši brez šibe in pa kralj brez meča hitro zgubijo čast in oblast.“ Nadalje priporoča starišem, naj se veliko otrok ne bojijo, toda prvo dete naj prav skrbno in dobro odgojijo, češ potem bode prvo dobri vzgled vsem drugim. S takimi in enakimi besedami je stari zlatoženin Podgoršek pohvalil svojega pridnega sina Janeza. Modri sin Janez pa odgovori: „Kakoršni stariši, takšni otroci. Radi smo gledali ljubega očeta in blago mater; in kar smo čuli in vidili, smo veliko rajše in lahkajše storili, kakor bi nas bili še tako skrbno učili. Tudi pri otrocih je resnična beseda: Besede mičejo, vzgledi pa vlečejo. Nismo čuli kdaj kleti, ne legati, ne opravljati; tako smo se lahko slabih razvad in grešnih napak varvali. Je katero kaj nespodobnega počelo, hitro so mati zakričali: Fej! nikar tako; to je grdo! In dosti je bilo. Še dobro vem, kako ste me bili oče nažgali, ko sim bil pisan lovčec (nožic) pri sosedu vzel in ga nevedoma domu prinesel. Za roko ste me gnali, da sim lovrek ravno na tisto mesto položil, iz katerega sim ga bil izmeknil. To zdravilo je za vse žive dni pomagalo ne le meni, temveč tudi mojim mlajšim bratom in sestram.“

S tako in enako ljubko besedo se nadaljujejo dvogovori o svojeglavnih, o jezičnih, togotnih, izbrljivih, sladkosnednih, ošabnih, zapravljenih, skopih otrocih, o vzrokih, zakaj otroci taki postanejo, pa tudi o sredstvih, s katerimi se takim slabim lastnostim v okom pride. Govor je tudi o pijancih, igralcih in prešeštvalcih; zelo potreben nauk je vpleten tudi o tem, kako naj starši pazijo, da svojim otrokom to dolgo ohranijo, kar mladino naj bolj kinča, to je: čista nedolžnost in prava sramožljivost. V tej zadevi pravi blagi naš pedagog tako le: „So dečki in dekleta svojih sedem let dorasli, ne dajte jim v eni postelji skupej ležati, ne golim letati, ne kopati se eden z drugim spolom; posebno pa skrbno gledajte, kaj v samoti, na paši, ali v kakem kotu počenjajo. Taka pazka naj bo seosebno materna skrb. Sramožljivost otrok je sveti čistosti varuška. Otroke v krmo jemati, v kateri se nesramno klafa in se nespodobno cukajo, je za mladino smrtna nevaršina, za starše smrten greh. Ko sem v šolo hodil, nam niso dali pod mizo rok držati, ne dečkom v hlače rok vtikati; celó križem noge sedé devati so nam prepovedali in so prav storili. Otrok prepezo spozná, kaj strašnega zna.“ Še se nahaja nekaj lepih in koristnih naukov v tem dobrem spisu, katerega kinčajo zlasti dobri pregovori in izreki. V rabi teh je bil Slomšek vzgleden skozi in skozi. V svoji pisateljski torbi je imel vse polno národnih prislovice; kar jih je pa posnel iz drugih jezikov, dal jim je mično in primerno slovensko obliko; vse je pa znal kaj spretno rabiti. (Dalje prih.)

Avtoriteta in svojevolja v šoli.

Obravnavano v „Pedagogijski jednoti za Prago in okolico“.

(Dalje.)

Učitelju se je dorazumeti z roditelji o daljnjej kazni učencevej. To bi bilo zares jako izdatno sredstvo, ko bi ga učitelj imel popolnoma v svojej moči; ali ker je to le pri dobri volji roditeljev, ostaja vedno le problematiško.

Koliko se je pač treba poganjati, da pošljejo neskrbni roditelji svojo deco v šolo! Kako tedaj, da bi še sami na poziv učiteljev dobrohotno v šolo prišli! Mnogi pustijo, da ostane učiteljev poziv pozivom ter ne pridejo, drugi sicer tudi ne pridejo ali pošljejo učitelju vsaj glas, da nemajo po kaj v šolo hoditi, drugi zopet se znajo tako izvrstno

odrezati, da mine volja učitelju, jih kedaj še k sebi pozivati. Pa tudi s temi, kateri pridejo, se ne dá mnogo opraviti. Za živo dušo nočejo privoliti, da bi se jim deca kaznovala; vsi ostali, dà i učitelj sam je kriv, samo njihov otrok ne. Kako je tedaj učitelju mogoče se s takovimi roditelji dogovarjati o daljnji kazni?

Izključenje iz občnih šol kot največa kazen je po §. 20. državnega zakona s 14. maja 1869. l. skoro nemogoče. Pri otrocih onih roditeljev, kateri jim oskrbujejo domači poduk, ne pride nikoli do tega kaznovanja; otrokom pa, kateri bi to kazen zaslužili, ne morejo roditelji oskrbovati domačega poduka. Ko bi tedaj statistika imela biti merilo čudorednosti šolske mladine o uživanji te kazni pri največem zadolženji, morala bi biti mladina cislajtanskih šol najbolj čudoredna na zemeljskem krogu.

S tem pa ne mislim nikakor podtikati, da bi disciplinarna sredstva, kakor jih našteva šolski in podučni red, ne imela svoje cene; v normalnih slučajih se učitelj lahko z njimi popolnoma zadovolji. Ali niso ta sredstva nekakov plod liberalnega humanizma, bila užé znana starim kantorjem, tedaj se, mislim, naš novomodni šolski in podučni red ne more ponašati z nikakovim novim pojavom pedagogijskega ostroumja. Ker pa ne navaja šolski red mesto telesnih kaznij drugih sredstev za težke prestopke, je humanizem jako kritičen.

V dokaz navedem dogodek iz svoje okolice. Gospodičina učiteljica zapové učenki, da se postavi izven klopi. Učenka se ne gane. Gospodičina jo prime za roko ter jo izvede, učenka pa se vrže na tla in ostane tako več časa ležeča na vseobčno pohujšanje vsega razreda. Gospodičina je morala rada biti, da se je učenka konečno vender dvignila ter sedla na svoje mesto, in gospodičina naj bi se še zahvalila, da je učenka ni tožila radi občutljivega dotaknenja; ker bi se ne prašalo, kaj je učenka zakrivila, temveč kaj učiteljica. In ko bi se učiteljica tudi za nekrivo spoznavala, bi jo vender preiskavali, ali učenki se zato nič ne zgodi.

Učenec, kateri izziva z drznim čelom učiteljevo avktoriteto na boj, stal bode tudi drzen pred učiteljsko konferenco, ker vé, da se mu ne sme nič zgoditi. In ravno ta zavest dela iz boječih otrok največe predrneže, kateri se zoperstavljajo avktoriteti učiteljevej, teptajo prirojeni zakon pokornosti in pustošijo ves šolski red.

O tej zadevi piše Toma Burian, c. kr. stotnik in profesor na vojaškeji akademiji Dunajskega Novega Mesta z 21. grudna 1848. l. Jaroslavu Pospíšil-u med drugim tako: „Jaz se imam kakor pes na verigi, v svobodi hujše nego v robstvu, ker naši . . . bi se radi osvobodili od poslušnosti in učenja, a mesto tega bi radi lupeževali in to bi moral vse stotnik urejevati in opravljati brez tepenja, psovanja in zle besede, kar nikakor ne gre, a jaz sem se odločil te naše „svobodne . . . občane“ tepsti, ker sem prej s podrejenimi preblago ravnal.“

K odporu neporednih učencev pripomaga tudi žurnalistika, katera proglašá vsako občutljivo kazen za neko barbarstvo. Nasproti temu pa, kjerkoli se pokaže očitni sad kakega ščuvanega tepeža, se to takoj pripiše šolskemu jerbasu in krivnji učiteljevej; dà, celó stare ženske menijo, kadar vidijo razuzdano mladino: to ste se tedaj v šoli naučili? Bože, to so šole!

No tedaj, h kakovej doslednosti mora vesti zavest upornika, da se mu ne sme nič zgoditi, h kakovim doslednostim mora vesti njegova vbrana proti učitelju v žurnalistiki? Le vstrajaj v uporu in razrušiti se mora vez šolske discipline; le vstrajaj v uporu in porušiš zgrado zakonov! A jedini takov dogodek v šoli je jako nalezljiv; takoj jih bode mesto jednega cela skupina.

In s tem osvedočenjem: „vstrajaj v uporu in porušiš zakone“, stopa nevarna skupina v življenje kot prirast brezakouja.

Kjerkoli se je pri takih prilikah ozval glas učiteljski, se to ni drugače sodilo, kakor da bi tu šlo samo za korist učiteljevo, da bi s šibo v roki zakrival svojo pedagogijsko nevedščino, ali pa da bi svojej strasti uzdo prepuščal, da bi mogel otroke po vrsti tepsti. Sevéda ti predsodki imajo svoj izvir v onih dobah, ko se je rabila šiba kot vseobčna kazen vseh prestopkov, velikih in malih.

Tu se ne dela samo za učitelja, temveč za šolo v obče, da bi v njej vladala disciplina, a nikoli svojevolja. Tu se dela tudi za čudoredne in pridne otroke, da bi se obvarovali pred rušenjem poduka, pred navalom surovežev in pred pokvarom čudorednosti.

Ne dela se tu neizogibno za telesno kazen, ali neizogibno za to, s čim bi se telesna kazen nadomestila, da bi se onemogočila zavest zlečestega učenca: „meni se ne sme nič zgoditi!“

Ako se učenec ne sme za vsako krivnjo telesno kaznovati, je vendar jedno najbolj potrebno: če se vspré učitelju ter mu odpové poslušnost, se mora takoj iz šole odstraniti, i to na toliko časa, dokler ni s primerno odmerjeno in izvršeno kaznijo odstranjeno razžaljenje zakona in umirjena pravičnost. Nema se dopuščati niti trenotek, da bi učenec slavil zmago nad zakonitostjo, sicer se odpré demoralizovanju pot.

(Dalje prih.)

R a z n i o t r o c i .

(Spisal Jos. Ciperle.)

1. „Ljubljanska srajca.“

„Kje je prav za prav Ljubljana?“ — Čudiš se morda, čestiti bralec, da vprašujem tako preprosto. Kakov pomèn naj ima to vprašanje na čelu tega spisa? Saj odgovor na to vé in mora vedeti vsak učenček iz ljudske šole. Prav imaš, jako preprosto vprašanje je to. Res, vsak šolarček odvrnil mi bode, da je Ljubljana glavno mesto Kranjskega; in kateri ne vé tega, nima se izpuščati v viši razred.

Toda vkljub temu vprašam še enkrat in še določniše: „Kje je vendar prav za prav Ljubljana?“

Priverjen sem, da sedanji šolarčki avstrijski po večem vsi vedó, kaj in kje je Ljubljana, saj je pouk o domovini naši predmet vsem šolam. — Ali stareji ljudje! Ali vedó tudi ti vsi, kje leži prav za prav ta glava vojvodine Kranjske? Ne zameri mi bralec, da dvomim o tem. Imam pa tudi važne in tehtne vzroke.

Bil sem nekoč na Dunaji priča razgovora štirih gospodov, ki so se pričkali o vprašanji: „Kje je prav za prav Ljubljana?“ Da ne bodeš mislil, da so bili ti štirje gospodje kaki capini ali drugi navadni plebejci, povem ti, da so bili to, kar znači Dunajčan z naslovom „ein feiner Herr“. Tedaj fini gospodje bili so to. Dva izmed njih nosila sta cilindra na glavi, in dva niže klobuke. Suknje in hlače imeli so vsi štirje vrezane po istem kroji, po katerem jih imajo tudi gospodje v Ljubljani. Sploh bili so to gospodje, ki takoj danes lahko vstopijo v kateri si bodi zbor, ako jih izvolijo volilci. In da jih še bolj zvikšam v tvojih očéh, razodenem ti, da je njihova zvananjost kazala, da imajo pod palcem groš, morda celó kako hřšo s tremi nadstropji; in tako posestvo je po mislih mnogih ljudi znak strašanske inteligentnosti. Toda čuj! Kaj bila je njih govornica!

Prvi: „Kje je vendar prav za prav Ljubljana?“

Drugi: „E, kaj vprašuješ! Na Koroškem je.“

Tretji: „Ni res. Tam doli pri morji leži.“

Četrti: „Vsi ne veste nič. Na Štajerskem je in nikjer drugje.“

Kjerkoli se je pri takih prilikah ozval glas učiteljski, se to ni drugače sodilo, kakor da bi tu šlo samo za korist učiteljevo, da bi s šibo v roki zakrival svojo pedagogijsko nevednost, ali pa da bi svojej strasti uzdo prepuščal, da bi mogel otroke po vrsti tepsti. Sevéda ti predsodki imajo svoj izvir v onih dobah, ko se je rabila šiba kot vseobčna kazen vseh prestopkov, velikih in malih.

Tu se ne dela samo za učitelja, temveč za šolo v obče, da bi v njej vladala disciplina, a nikoli svojevolja. Tu se dela tudi za čudoredne in pridne otroke, da bi se obvarovali pred rušenjem poduka, pred navalom surovežev in pred pokvarom čudorednosti.

Ne dela se tu neizogibno za telesno kazen, ali neizogibno za to, s čim bi se telesna kazen nadomestila, da bi se onemogočila zavest zlečestega učenca: „meni se ne sme nič zgoditi!“

Ako se učenec ne sme za vsako krivnjo telesno kaznovati, je vendar jedno najbolj potrebno: če se vspre učitelju ter mu odpové poslušnost, se mora takoj iz šole odstraniti, i to na toliko časa, dokler ni s primerno odmerjeno in izvršeno kaznijo odstranjeno razžaljenje zakona in umirjena pravičnost. Nema se dopuščati niti trenotek, da bi učenec slavil zmago nad zakonitostjo, sicer se odpre demoralizovanju pot.

(Dalje prih.)

R a z n i o t r o c i .

(Spisal Jos. Ciperle.)

1. „Ljubljanska srajca.“

„Kje je prav za prav Ljubljana?“ — Čudiš se morda, čestiti bralec, da vprašujem tako preprosto. Kakov pomèn naj ima to vprašanje na čelu tega spisa? Saj odgovor na to vé in mora vedeti vsak učenček iz ljudske šole. Prav imaš, jako preprosto vprašanje je to. Res, vsak šolarček odvrnil mi bode, da je Ljubljana glavno mesto Kranjskega; in kateri ne vé tega, nima se izpuščati v viši razred.

Toda vkljub temu vprašam še enkrat in še določniše: „Kje je vendar prav za prav Ljubljana?“

Priverjen sem, da sedanji šolarčki avstrijski po večem vsi vedó, kaj in kje je Ljubljana, saj je pouk o domovini naši predmet vsem šolam. — Ali stareji ljudje! Ali vedó tudi ti vsi, kje leži prav za prav ta glava vojvodine Kranjske? Ne zameri mi bralec, da dvomim o tem. Imam pa tudi važne in tehtne vzroke.

Bil sem nekoč na Dunaji priča razgovora štirih gospodov, ki so se pričkali o vprašanji: „Kje je prav za prav Ljubljana?“ Da ne bodeš mislil, da so bili ti štirje gospodje kaki capini ali drugi navadni plebejci, povem ti, da so bili to, kar znači Dunajčan z naslovom „ein feiner Herr“. Tedaj fini gospodje bili so to. Dva izmed njih nosila sta cilindra na glavi, in dva niže klobuke. Suknje in hlače imeli so vsi štirje vrezane po istem kroji, po katerem jih imajo tudi gospodje v Ljubljani. Sploh bili so to gospodje, ki takoj danes lahko vstopijo v kateri si bodi zbor, ako jih izvolijo volilci. In da jih še bolj zvikšam v tvojih očéh, razodenem ti, da je njihova zvananjost kazala, da imajo pod palcem groš, morda celó kako hřšo s tremi nadstropji; in tako posestvo je po mislih mnogih ljudi znak strašanske inteligentnosti. Toda čuj! Kaj bila je njih govornica!

Prvi: „Kje je vendar prav za prav Ljubljana?“

Drugi: „E, kaj vprašuješ! Na Koroškem je.“

Tretji: „Ni res. Tam doli pri morji leži.“

Četrti: „Vsi ne veste nič. Na Štajerskem je in nikjer drugje.“

In tako trdili so še dolgo vsak svojo. Nikdo ni hotel odjenjati, saj je vedel vsak iz najboljšega in najzanesljivejšega vira, kje leži Ljubljana.

Ne vem, ali so rešili do danes že to važno vprašanje ti štirje fini gospodje, ali bode ostalo nerešeno v njih glavah do njih smrti. Toda to vem, da pri vsem tem nosijo še dan danes cilindre in obleko vrezano po istem kroji, po katerem vrezana je tudi obleka gospodov v Ljubljani.

Oj, ti stareji ljudje! Ali ne misli bralec, da samo ti štirje gospodje ne vedo ničesa o Ljubljani; še mnogo je drugih taci. A pri vsem tem domišljajo se Dunajčani le pre-radi, da so prvi v vsacem obziru, ter z nekako vzvišenostjo zró na uboge provinclarje, ki so spet v vsacem obziru daleč pod in za njimi. — Dalje: Kdo je n. pr. Kranjec, ali kdo veljá navadno na Dunaji za Kranjca? Kočevce imenuje se tako, ki hodi s pomarančami in figami tržiti od gostilne do gostilne. Slovenski jezik nazivlje se „s Windische“; in Slovenci niso nič družega, nego peščica národnih prenapetežev in zatirovalcev nemščine po južnih delih Avstrije. Saj tudi dunajski časopisi pišo o Slovencih vedno v tem smislu.

Zdaj vprašam pa tebe, bralec slovenski: „ali veš ti, kaj je prav za prav „ljubljan-ska srajca?“ Ako ne veš, čuj tedaj! „Ljubljanska srajca“ je človek, ki se rodi v Ljubljani. Navadno ostane tudi do svoje smrti v nji. Dostikrat je mestu v prid, in dostikrat mu tudi na kvar. Ako ima kaj imetja, ali ako imá kako pošteno opravilo, da odrajtuje vestno svoj davek, je gotovo neprecenljiv človek za Ljubljano. Ali, ako nima nič, ako živi kot tica pod nebom in lilija na vrtu, ne more ga ceniti nikdo. Ko bi vsaj znal tako lepo in mično žvrgoleti ko tica, delal bi mestu vsaj kratek čas. Ali, ako bi bil zmiraj tako čist ko lilija, ne bilo bi treba mestu rediti ga tolikokrat. Ali, ko bi bil tako majčken ko vrabček, pozobal bi vsaj manj; a človek ne živi samo ob kruhu in zrnih, ampak tudi ob mesu in prikuhi. Kratko in malo: „ljubljan-ska srajca“ ni kar si bodi, zato oglejmo si jo natančneje.

Prvič njegovo imé. Janez ni nobeden, ampak Johanček; Jože tudi ne, ampak Pepček; Tonček in Franceljčkov je tudi precej; Jakobček tudi nekaj; a Jurčka skoro nobenega. To imé je le bolj za kmeta.

Drugič njegov jezik. Oj, ta je klasičen! Komu ni znan! Ljubljančan pregiblje: ta kral, tega krala, temu kralu, itd.; ta fugluš, tega fuglušá, temu fuglušu; on ne pravi gospodičina, ampak „fajla ali fajlca“. Sploh on ravná se po Pohlinove slovnice klasičnih pravilih. Lepote tega jezika — „špraha“ bilo bi bolje — ne bodem opisoval obširneje, saj so pisali o njem že celó nemški pisatelji. Toda ti so menili, da je on naš slovstveni jezik, ter sklepali, da Slovenci prav za prav še jezika nimamo, da prevstrojamo le nemške besede v slovenske tako nekako čudno. Oj, ti sveta priprostost! In po teh piscih žlobudrajo še dan danes premnogi, ter nas imenujó „inferiorno pleme“, ki se ne more in ne sme staviti na enako stopinjo z drugimi národi. Saj še jezika nimamo.

Ljubljanskim materam ne zdi se navadno lepo, ako jo imenuje otrok mati ali mat'. Reči ji mora mama, in očetu ata ali „foterček“. Oča in mati sta le za kmeta.

„Ljubljanska srajca“ ne spi, ampak spančka ali ajčka; ona se ne joka in ne veka, ampak kiska in jokca; ona ne jé in ne pije, ampak papca in pupca. Najsrčniše in najdrobniše priimke dobiva. Kliče se: otročiček, čiček, srček, koštrunček, bacek, — in kadar je ves marogast — pacek.

Iz ravno navedenih prizorov razvideli bodo bralci, da „ljubljska srajca“ ni ravno dete kacega prosjaka ali kacega enacega nizkega človeka. Njegov oče je vedno kaj. Če tudi drugega ne, vsaj kakor pomagač ali delavec. In mati? Ta je tudi kaj. Vsaj z jezikom je kaj. Nekdaj sevéda bila je morda le dekla, a znabiti tudi kaj višega, morda celó kuharica v kaki gospodski hiši. Taka mati si sme že domišljati kaj. Dobra kuharica je velik biser, kajti dobra in okusna jed krepi telo in duhá. Zato je pa tudi „ljubljska srajca“ jako čil produkt ljubljanskega mesta.

Ljubljanske matere mislijo tudi, da so najboljše vzgojiteljice svojih otrok. In ti so zopet najboljši in najprebrisanejši otroci, če tudi ves svet trdi drugače. Ljubljanski otroci — po mislih njih mater — nimajo niti najmanjše napake, niti najmanjšega madeža. Če se stepó „ljubljske srajce“, kdo je kriv? Zmiraj kdo drugi, kojega morda še zraven ni bilo. A če se pokaže vendar le kaka maroga na „ljubljski srajci“ tako očividno, da je celó mati ne more zakriti več, potem se reče: tako mora biti; kajti ljubljanski otrok mora biti tak in tak, da se vé, da je mesten.

Kmet sevéda ne sme biti tak. Še primeriti se ne sme Ljubljančanu.

(Dalje prih.)

Iz šole za šolo.

Pravopisne vaje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

2. a)

Franc Jožef I., Leon XIII., Rudolf, Rudolfova sestra, Marija Terezija, Štefan, Davorin, Lujza, Lujzine pesni, Nikolaj, Janez, Napoleon, Abraham, Mohamed i. t. d. so krstna ali osebna imena.

b)

Kočevar, Trstenjak, Trstenjakovi spisi, Pesjak-ova, Zrini, Sobieski, Bonaparte i. t. d. so rodna imena ali priimki.

c)

Ernest Železni, Štefan Kočevar, Davorin Trstenjak, Lujza Pesjak-ova, Nikolaj Zrini, Janez Sobieski, Napoleon Bonaparte i. t. d. Pri podpisih postavi se priimek za osebnim imenom.

č)

Pri Zorétu, Zoretov sin, pri Klembasu, pri Jurčku, pri Medvedu, pri Mostarju, pri Slovencu, pri Lipi, pri Zamorcu, pri Kroni i. t. d. so hišna ali domača imena.

d)

Fran Lenček, Klembasov; Ivan Krušič, Svedrčev; Fran Šentak, Mesarjev; Rudolf Žuža, Starétov; Marija Potočin, Zoretova i. t. d. so krstna, rodna in domača imena posamičnih oseb.

(Pravilo. — Naloga. —)

XXIX.

(Učitelj napiše na šolsko tablo, — učenci prepisujejo.)

1.

a) Rudečka, Rudečkino mleko, Mavra, Košutka, Cinka, Buša; — Sivec, Sivčev rog, Lisec itd. so lastna (posebna) imena govede.